

ФИЗИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ШАРТ- ШАРОИТЛАРИ

Усаров Ж.Э.

Зангиота тумани 22-мактабнинг физика фани ўқитувчиси

Таянч сўзлар: малака, маҳорат, компетентлик, мутахассис, кўникма, тафаккур, тажриба.

Ключевые слова: умение, умение, компетентность, эксперт, мастерство, мышление, опыт.

Key words: skill, competence, expert, mindset, experience.

Замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш умумкасбий фанларни билиш жараёнининг умумий интеграцион анъаналарини қўллаб-қувватлайди, Касбий компетентликларни ривожлантириш бўйича таълим жараёни самарадорлигини таъминлаган ҳолда таълим жараёнини индивидуаллаштириш имкониятини амалга оширади. Таълим олувчиларнинг ахборот компетенцияларининг таркибий қисмларидан бири электротехник йўналиш, бизнинг фикримизча, дастурлаш қобилияти ҳисобланади.

Дастурлаш орқали қуйидаги вазифаларни ҳал қилиш мумкин:

- таълим воситалари (муаммога йўналтирилган, объектга йўналтирилган, мавзуга йўналтирилган), ўрганиш объекти, бошқарув воситалари, коммуникация воситалари, ахборотни қайта ишлаш воситалари кўринишидаги ўқув мақсадлари учун дастурлаш воситаларини талабаларнинг лойиҳалаш фаолияти орқали яратиш;
- касбий компетентликни ривожлантиришнинг чизиқли синтетик модулни ривожлантириш асосида аппарат-дастурий таъминотни яратишда аналогли ва алоҳида сигналларни киритиш ва чиқарилишини таъминловчи бир нечта физик катталиклар, қурилмаларни сенсорлаш, рўйхатга олиш ва ўлчаш воситаларининг имкониятларини интеграциясини таъминлаш ва бошқалар.

тизимининг таклиф этилаётган моделининг мазмунини белгилайди ва учта асосий босқични ўз ичига олади:

- 1) талабаларнинг ички, ўз-ўзини ўзгартириш орқали ривожланиши;
- 2) мотивацион ва мақсадли таълим ва касбий фаолият;
- 3) таълим ривожланишга олиб келади ва талабаларнинг танқидий ва ижодий фикрлашни шакллантиради.

Биринчи босқич. Бу бўлажак физика фани ўқитувчиларининг ижро ва репродуктив фаолиятига мос келади. Бундай ўрганиш жараёни билимларни такрорлаш ва амалиётда қўллаш даражасида ўқув материални онгли равишда ўзлаштиришни ўз ичига олади. Ушбу турдаги машғулотлар вақтни тежайдиган, асосий, тизимли ва илмийлиги билан фарқ қилади. Бироқ, репродуктив ва бажарувчи фаолият устунлик қиладиган машғулотлар талабанинг ички ривожланиши, ўз-ўзини ўзгартириш натижасида амалга оширилади, бунда ўқитиш жуда заиф таъсир қилади. Шу билан бирга, фикрлаш эмас, балки хотира ривожланади. Бу босқичда кўп бора такрорлаш натижасида керакли кўникма ва малакалар ишлаб чиқилади. Талабалар мустақиллиги энг паст даражада бўлади.

Иккинчи босқич. Бу бўлажак физика фани ўқитувчиларининг самарали фаолиятига мос келади. Бу талабаларнинг мотивацион ва мақсадли ўқув ва касбий фаолиятidir. Ушбу босқич билиш эҳтиёжлари ва ўз-ўзини ривожлантириш, касбий малака ва компетентликни шакллантиришга бўлган эҳтиёжга асосланади. Талабаларнинг мустақил фаолияти ўқув материални такрорлаш, умумлаштириш, тизимлаштириш билан боғлиқ ва яқин ривожланиш зонасида амалга оширилади.

Учинчи босқич. Ривожлантирувчи таълимнинг қонуниятлари ва тамойилларининг тўлиқ кучга кириши билан тавсифланади, бу эса Л.С.Выгоцкийнинг талабаларнинг танқидий ва ижодий фикрлашини ривожлантириш ва шакллантиришга олиб келадиган иборасига мос келади [3]. Талабаларнинг билиш фаолиятининг асосий турлари мулоқот, режалаштириш, ўқитиш, ўйиннинг турли шакллариidir. Ушбу босқичда таълимнинг қисман изланиш ва тадқиқот шакллари устунлик қилади, шунинг учун манتيқий ва интуитив олдиндан сезиш; фаразларни илгари суриш ва текшириш; билиш фаолиятининг илмий методлари ва усулларидан фойдаланиш каби элементлар муҳим рол ўйнай бошлайди. Шу билан бирга, олий таълим муассасалари учун кенгайтирилган шаклда талабаларнинг юқори ақлий функцияларининг ривожланиш қонуни тўлиқ ишлайди.

Физика ўқитувчилари касбий компетентлигини шакллантиришнинг педагогик шарт-шароитлари таълимнинг мураккаб педагогик тизими доира-

сида “вазифа - мулоқот – ўйин” мураккаб мулоқот технологиясидан фойдаланиш орқали таъминланиши самарали касбий малака ва компетентликни шакллантириш, узлуксиз таълимга ва ўз-ўзини тарбиялашга интилишга олиб келади. Касбий маҳорат ва компетентлик олий таълим муассасаси битирувчисининг шахсий хусусиятлари бўлиб, ҳаётдаги ва ишдаги муваффақиятлар шунга боғлиқдир. Рақобатбардош мутахассис шахси учун олинган маълумотларнинг миқдори эмас, балки уни ижодий равишда топиш, ўзлаштириш ва ишлатиш кўникмаси асосий ҳисобланади” [1].

Физика ўқитувчилари касбий компетентлигини шакллантириш мақсадида «Инерция» тушунчасини шакллантириш мисолдан фойдаланган ҳолда ижодий кидирув фаолияти даражасини аниқлаш бўйича қуйидагича анкета сўровномалари ўтказиш мумкин:

1. Жисмларнинг инерция ўлчови нима?
2. Айланма ҳаракатда инерция ўлчовини текшириш учун Обербек маятник билан тажриба ўтказишни режалаштиринг.
3. Қаттиқ жисмнинг айланиш ҳаракати пайтида инерция ўлчовини текшириш учун режали тажриба ўтказинг.
4. Қаттиқ жисмнинг айланиш ҳаракати пайтидаги инерция ўлчови учун физик характеристиканинг ифодасини асосланг ва ёзинг (шунда янги билимларни олиш усулини кўрсатинг).
5. Илмий аналогия усулидан фойдаланиб, қаттиқ жисмнинг айланиш ҳаракати учун Ньютон қонунини олинг.

Бу анкета-сўровномалар орқали бўлажак физика ўқитувчиларининг физик тушунчаларнинг ривожланиш даражасини билиш, уларнинг когнитив фаолиятини таҳлил қилиш ва режалаштириш қобилияти, тадқиқот фаолияти даражасини баҳолаш, янги билим олиш усулларини мустақил равишда топиш қобилиятини баҳолаш имконияти пайдо бўлади. Айни пайтда, физика ўқитувчилари “энергия” ва “материянинг атрибутив хусусиятлари” каби универсал тушунчанинг муҳим асосларини етарли даражада тушунмасликлари, “модда”, “жисм”, “майдон” тоифаларининг фарқ ва умумий томонларини ажратиб кўрсатишдаги, “энергия” тушунчасининг универсаллигини асослашдаги қийинчиликларга дуч келиши, энергиянинг сақланиш ва ўзгариши қонунини шакллантиришга таянган ҳолда материянинг, шунингдек моддий дунёнинг абадийлигини мантиқий исботлашни амалда бажара олмиш кўникмаларини шакллантиришга хизмат қилади. Буларнинг барчаси физика ўқитувчилари касбий компетентлигини шакллантиришнинг педагогик шарт-шароитлари ўз-ўзини тарбиялаш, ўз-ўзини ўрганиш, ўз устида

мустақил ишлаш, рефлексия, ўзини ўзи бошқариш ва ўзини ўзи қадрлашни ўргатишдан бошланиши кераклигини кўрсатади.

Демак, физика фани ўқитувчиларига фани ўқитишнинг комплекс услубий тизимини яратиш, фан мазмунини ҳаётий тушунчалар орқали тушунтириш, таълимнинг барча босқичларида замонавий ёндашув асосида таълим тизимини такомиллаштириш бўйича тадқиқот тажрибалари, илмий методик адабиётлар ва ҳужжатларни таҳлил қилиш ҳамда хулоса чиқара олиш фанни ўқитишнинг муҳим жиҳатларидан ҳисобланади.

Адабиётлар:

1. Алмадакова Г.В. Технология формирования сложных физических понятий с использованием дидактических возможностей принципа межличностного общения / Г.В. Алмадакова, А.В. Петров // Мир науки, культуры, образования. – 2018. - №1 [68] – С. 169-175
2. Бегумкулов У.Ш. Педагогик таълим жараёнларини ахборотлаштиришни ташкил этиш ва бошқариш назарияси ва амалиёти: Пед.фан.док.дисс. -Т.: ТДПУ, 2007. -Б. 305.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский; под ред. В. В. Давыдова. – Москва: Изд-во АСТ: Астрель, 2009 – 671 с.
4. Жданов В.Г. Методика реализации межпредметных связей технических дисциплин с физикой при обучении студентов в сельскохозяйственном колледже: Дис. ... канд. пед. наук. – Челябинск, 2005. – 192 с.
5. Махмутов М.И. Проблемное обучение. Основные вопросы теории. – М.: Педагогика, 1975. – 368 с.
6. Мирзахмедов Б. ва бошқ. Физика ўқитиш методикаси. Ўқув қўлланма. 2 қисм. -Тошкент, 2010. -130 б.
7. Насриддинов К. Физикани ўқитиш масалалар ишлаш методикаси. Тошкент: Фан ва технология, 2006 й 140 б.
8. Очилов М. Янги педагогик технологиялар. -Қарши.: Насаф, 2000. -Б.80.

РЕЗЮМЕ

Физика ўқитувчилари касбий компетентлигини шакллантиришнинг педагогик шарт-шароитлари ўз-ўзини ўрганиш ва тарбиялаш, ўзини бошқариш ҳамда намоён қилиши ўргатишдан бошланиши керак. Бу эса, физика фани ўқитувчиларининг билиш мустақиллиги, касбий компетентлигининг шаклланганлик даражасига хусусан, “вазифа - мулоқот – ўйин” мураккаб мулоқот технологиясидан самарали фойдаланишга боғлиқ бўлади.

РЕЗЮМЕ

Педагогические условия контроля профессиональной компетентности учителей физики должны включать в себя самообучение и обучение, самоуправление и педагогическую деятельность. Это зависит от уровня самостоятельности знаний и профессиональной компетентности учителей физики, а также от эффективного использования сложной коммуникативной технологии «задание – общение – игра».

SUMMARY

Pedagogical conditions for monitoring the professional competence of physics teachers should include self-study and training, self-government and pedagogical activity. This depends on the level of independent knowledge and professional competence of physics teachers, as well as on the effective use of complex communicative technology “task - communication - game”.